

vestindiske øers salg og med de velkendte angreb på »Parvus« og socialdemokraterne for deres forbindelse med ham. De øvrige emner vedrører navnlig dels forsvarssagen, dels den konservative politik i 1920'erne og -30'erne. Endelig slutes med Vigens artikler om retsopgøret efter besættelsen. Som et post scriptum følger et par aldeles charmerende artikler, der viser Vigen som havemand.

Vagn Dybdahl

Peder Tabor: Situationer og profiler. Erindringer om begivenheder og mennesker. (Fremad, 1967). 173 s.

Peder Tabor er en fornem skribent, som det er en nydelse at læse. Det er beklageligt, at han er så reserveret, at han tier med meget, han som Social-Demokratens redaktør må vide besked om, eller at han i hvert fald ikke har valgt emner, som han kunne fortælle mere nyt om. Bogen består af 10 løststående afsnit; de tre behandler dansk politik: Staunings Lund-tale, baggrunden for 19. januar-erklæringen 1940 og krisen omkring Knud Kristensens afgang i 1947 og dannelse af det første ministerium Hedtoft. Bortset fra enkelte bemærkninger fra de implicerede, bringes der ikke nyt her. Fire artikler behandler episoder fra besættelsestiden; her gives det bedste i bogen dels i form af en brillant analyse af Harald Bergstedt, dels i en portrætskitse af H. P. Sørensen. Afsnit om Skjoldborg og Jørgen Nielsen uddyber forståelsen af de to digtere – her er det netop også Tabors erindringer, som danner grundlaget. Et stykke om Andelsbankens krak giver noget om Steinckes stilling over for spørgsmålet om retsforfølgelse mod bankens ledelse.

Vagn Dybdahl

Ebbe Munck: Døren til den frie verden. Erindringer 1939–1945. (Gyldendal, 1967). 269 s.

Ebbe Munck indleder selv sin bog med den bemærkning, at læseren forhåbentlig hurtigt vil erfare, at bogen ikke gør krav på at være historieskrivning. Dernæst minder han om, at hans dagbog fra 2. verdenskrig i en årrække har været til disposition for historikere gennem aflevering til Rigsarkivet. Dette er rigtigt, og det må erkendes, at om større og mere væsentlige forhold bringer disse erindringer ikke noget, som ikke er kendt, navnlig fra Jørgen Hæstrups bøger. Alligevel forekommer udgivelsen fuldt berettiget.

Erindringerne giver en række nye enkeltheder både om begivenheder og personer. Dette har naturligvis sin værdi. Mere betydningsfuldt, og hvad Hæstrup ikke har opholdt sig ved, er dog det indblik, bogen giver i Ebbe Muncks forudsætninger for at indtage den centrale position som modstandsbevægelsens »gesandt«, kontaktmænd, administrator m. m. i Stockholm, herunder også de personlige egenskaber, der var nødvendige. Det var bl. a. evne til at opnå fortrolighed hos vidt forskellige mennesker, kundskaber, mæglertalent, mod og beskedenhed. Det er formentlig også et udslag af disse evner og egenskaber, som gør, at de kun højst indirekte fremgår af teksten.

Teksten er rent kronologisk, og da der tilmed hverken er indholdsfortegnelse eller sagregister, bliver bogen noget vanskelig at benytte, når man vil følge en bestemt sag. Påfaldende er det også, at mens der stadig søges givet den almindelige baggrund i den danske udvikling, mangler der ofte baggrund for de forskellige personer, som pludselig optræder på arenaen.

Der er i det hele sikkert en del, der burde have været uddybet, når bogen, som den gør, henvender sig til en videre kreds uden for fagfolkenes kreds.

Vagn Dybdahl

Leni Yahil: Et demokrati på prøve. Jøderne i Danmark under besættelsen. (Gyldendal, 1967). 502 s.

Leni Yahils bog er oprindelig skrevet på hebraisk, et disputatsarbejde fra det israelske universitet i Jerusalem. Den har et dobbelt emne: den jødiske befolkningsgruppe og den skæbne, der truede og endelig traf den natten mellem 1. og 2. oktober 1943.

Om de danske jøders historie før 2. verdenskrig fortæller kort i 1. kapitel, og de dukker så først frem igen i 6. kapitel under krisen i september 1943. I de første besættelsesår indtog jøderne nemlig ingen særstilling i Danmark, undtagen for så vidt som man næppe i nogen anden befolkningsgruppe fandt en så urokkelig loyalitet over for forhandlingspolitikken. Devisen var ikke at provokere det bestialske nazistiske regime, ikke ved modstandsaktivitet, ja ikke engang ved flugt ud af landet. Det mosaiske trosfund satte al sin lid til den danske regeringsevne til at beskytte sig, og bogens første hovedpunkt er, hvordan dette lykkedes så længe, først og fremmest takket være den danske opfattelse af jødernes ukrænkelighed og ligeberettigelse som et sine qua non for forhandlingspolitikken.

Mest opsigtsvækkende er forfatterens overbevisende dokumentation af, at Østre Landsrets frifindelse af Werner Best i 1949 for at have taget initiativet til aktionen mod jøderne hvilede på forkerte præmisser. Ved fremdragelse af nyt dokumentmateriale fra Auswärtiges Amt og andre tyske myndigheders arkiver påviser hun, at der

ikke forelå nogen beslutning om jødeaktion, før sagen blev taget op på grundlag af Bests omstridte telegram nr. 1032 af 8. sept. 1943, og at den beråbte advarsel til Best først tilgik ham den 16. eller 17., ikke den 7. eller 8. september. Herved anser hun også teorien om telegrammet som en camoufleret argumentation mod jøde deportation som bortfaldet og forklarer Bests brud med sin hidtidige forståelsespolitik ved at henvise til hans bestræbelser for at få stillet en tysk politistyrke til rådighed, hvad han netop søgte at fremskynde i det famøse telegram. Om denne forklaring er fyldestgørende, lader sig dog nok endnu diskutere.

I de sidste kapitler følger vi de mislykkede afværgeforsøg, advarslerne og flugten til Sverige, der blev den lykkelige udgang for hovedparten af de ca. 6.500 personer, aktionen var rettet imod. Kun ca. 475 faldt i tyskernes hænder og bragtes til koncentrationslejren Theresienstadt, hvor et halvt hundrede omkom. I alt androg de danske jøders ofre det helt enestående lave tal 1,6 %, og dette har vakt den opmærksomhed ude i verden og ikke mindst i Israel, som er den umiddelbare foranledning til bogen. Enkelte misforståelser af danske forhold er vel uundgåelige i en udenlandsk forfatters arbejde; men de skæmmer kun udenværkerne og er ikke af synderlig konsekvens for de væsentlige teorier. I sin kerne rummer bogen et vægtigt bidrag til besættelsestidens historie.

Henning Poulsen

Oluf Pedersen: Erindringer. Fra nimanndsudvalg og trekantregering. (G. E. C. Gad, 1967). 173 sider.

Temaet i fhv. fiskeriminister Oluf Pedersens erindringer anslås allerede i forordet, hvori han om sin tid som